

Doslej neznana knjiga slovenska.

Priobejuje V. Oblak.

Vknjižnici graškega Marijinega samostana (Mariahilfer-Kloster) je shranjena majhna dozdaj neznana slovenska knjižica, katere niti Kopitar v svoji slovnici, niti Šafařík, niti naš vestni Marn ne omenja. Naslov ji je: Catechismus, Tu je bukvize. Tega isprashuvanja is pet shtukou Keršanskega Navuka zhastitega patra Petra Canisiusa is tovarshva Jesuoviga. H' perpomaganju vseh Gospudou Farmastru, Duhouneh oskerbnikou, vuzhenikou: tudi otruk, inu stareishou, bratou, inu fester Bratoushine Keršanskega Navuka. Skus Perpuhanje teh Višeh. V' Celouzu. Per Deidizhih Joannesa Friderica Kleinmayr 1762, 12°, 192. To je tedaj prva izdaja istega »Catechismusa«, katerega tretjo ali peto Šafařík I. 117 omenja »Catechismus, tu je bukvize tiga isprashuvania is pet shtukou keršanskega navuka Petra Canisiusa etizh (petizh oder tretizh; die ersten Buchstaben abgerissen) v' druk dane inu pobulshane i. t. d. V Lublani, Eger 1770, 12°. 198 S.« Tudi četrta izdaja, katero Marn (»Jezičnik« XVII, 76) omenja, je 1776. l. v Ljubljani izšla.

Naša knjižica ni toliko radi svoje vsebine zanimiva — v tem oziru se ne razlikuje veliko od sličnih istodobnih knjig svoje vrste — nego radi tega, ker je v koroškem narečju pisana, v katerem iz začetka druge polovice XVIII. stoletja imamo le prav pičlo število knjig. Vsebina knjižice je naslednja: Na str. 3—7 je kratek navod k branju »Visha brat se vuzhiti«. Za tem dve strani obsezata »predgovor od Bratoushine Keršanskega Navuka, inu pridnosti leteh bukviz.« Na str. 9—128 je sam katekizem, kateremu je šestnajst cerkvenih pesmi pridanih (str. 129—167). Na konci (str. 167—192) je nekaj litanij in molitev.

Da se vsaj nekoliko razvidi, kakšen je jezik, podajamo najvažnejše posebnosti v glavnem osnutku. Stsl. poluglasnika ь in ѿ nadomeščuje navadno e: den 11, 12, menje 18, 44, pomenha 56. Za stsl. ѿ stoji, kadar je ta samoglasnik zategnen in naglašen, skoraj izključno ie: neviedni 8, 27, refrietlen 11, grieiou 12, 15, odrieshnik 12, viernih 12, diele 22, 26, zhries 14 i. t. d. (Zanimivo je, da se ta predlog v tej knjigi piše črez. Vsi slovenski pisatelji XVI. in XVII. stl. poznajo in rabijo ta predlog v obliki čez; tako tudi Krelj v svoji postili). Samo redko stoji v tem slučají e: verni 18, spovedati 18, vernch 31.

Kadar je pa še nenaglašen, nadomestuje ga *e* in *i*: divize 18, zhlovek 11, 13. Prostemu stsl. *e* odgovarja tudi *e*, samó v nekaterih slučajih se ta *e* nadomeščuje z *ie*, in to kadar je naglašen in zategnen. V tem slučaji se tedaj prosti *e* tako glasi, kakor namestnik naglašenega *ѣ*; ali to samó nekolikokrat: nebies 11, 38, nebiesse 12, 37, shies 118. Naglašen in dolg *o* se je izpremenil v *u*: kratku (neutr.) 3, pomuzhio 7, gospuda 14. modrust 34 i. t. d. Če bi imel *u* v začetku besede stati, pridene se mu *v*, tedaj: vupanje 19, navukam 30, vuzhiti 42. O soglasnikih je samó naslednje omeniti. *G* se pred mehkimi soglasniki *e* in *i* izpreobrazuje v *j* (t. j. *g = j*): druzej 17, 55, druje 8, 56, drujem 27, drujemu 34, nadlujeh 102; druji 8, 64, druji 8, ushji (= užgi) 35. Ista izprememba se nahaja tudi v kranjskih severozapadnih narečjih, katera mejé na Koroško ali so vsaj blizu meje koroške (cf. Baudouin de C. Otčety komand. min. nar. prosv. II. 87 in Valjavčeva razprava o Predvorskem narečji v progr. Varaždinske gimn. 1858). Glasna skupina ſč se ne nahaja, nego ſ: bratoushina 7, kerfhanstva 10 i. t. d. Mimo molitva čitamo mnogokrat modlitva, 26, 31, 35 i. t. d.

Ob oblikoslovji je naslednje opomniti: Loc. sgl. ſ/o-deb. se skoraj izključno glasi na *-u*: bogu 8, písmu 9, ferzu 15; in str. sgl. in dat. pl. iste sklanje se končuje že samó na *-am*: krisham 10, ferzam 12, synam 97; jedina izjema je dat. pl. dielem 120, kjer je *e* iz nom. pl. vzet. Nom. pl. o-deb. je mesto na *-a*, na *-e*: diele 26, 33, nebieše 12. Loc. pl. te sklanje in tudi soglas. debel, katera se v nsl. po tej sklanji sklanjajo, je na *-eh* in *-ah*: dieleh 29, nebiesch 20; petkah 44, zhafah 18. krajah 8. Ali je končica *-eh* tega sklona nekaj starega in tedaj neposredno odgovarja stsl. *-ehъ*, ali je pa nekaj sekundarnega in po vplivu analogije nastala, dá se samó določiti, če historično zasledujemo razvoj sloven. sklanje od Trubarja do začetka našega stoletja. Nom. sgl. v (y)-deb. se glasi na *ou* in *va*: molitva 21, zirkou 9, kletva 120. Končica gen. in dat. sgl. pronom. in sestavljeni sklanje je *-ega*, *-emu*: malega 9, svetega 9; dobremu 24 i. t. d. Tudi v gen. in dat. pl. je *-eh*, *-em* končica in ne *-ih*, *-im* in sicer tudi v sestavljeni sklanji, katera gre tedaj v nekaterih sklonih po analogiji pronom., kakor to zapazujemo tudi v drugih slov. jezikih: poglavitneh 10, brumneh 12, boshjeh 16, dobreh 26; tvojeh 29 i. t. d. V dat. in loc. sgl. fem. je končica *-ej*: pravei 12, lubesnivei 21, boshjei 32, svojei 22, tei 17. V nom. pl. neutr. je mesto *a*, *e*: dobre. Tako je tudi v nom. sgl. masc. in neutr. mesto *ta* in *to* (stsl. *тъ* in *то*) vedno te 10, 11, 14, 29 i. t. d., ali nom. fem. (stsl. *та*) je vedno ta. V 3. os. množ. IV.

vrste se ne nahajajo krajše oblike, nego samó daljše n. pr.: storijo 26, hodijo 42, redijo i. t. d. Komparativ se tvori s suf. -*ej*: potrebeishi 12, pravizhneishi 22, stareishi 39 i. t. d. — Vener, vuner se ne nahaja, nego samó vunder 66, 88. Mesto noben se je ohranil še oben: obeno 50, obenega 54. V istem pomenu se rabi tudi odniri 58.

Da se bolje razvidi, kakšen je jezik, podajam v naslednjem predgovor. — Bratoushino Keršanskega Navuka je pruvizh v' letu 1571. S. Pius te V. tega jímena Rimski Papesh gorpostaviu. Paulus te V. je taisto v' letu 1607. s' velikim odpustikim poterdiu, inu pogmerau. V' letu 1752. na 19. den miesenca Martia je leta Bratoushina na Dunaji h' pruvemu osnanjena; v' letu 1750. na 8. den miesenca Novembra spet na Dunaji per Patrah Jesuitarjah pod pomuzhio S. Joannesa Francisca Regis is Toyarshtva Jesuf. Mission. inu nedoushneh otrozhizhou ponoulena. V' letu 1756. nu potem je bila ta Bratoushina v' drujeh deshelah gor perpraulena. Te Bukvize so pa satu vkup sloshene, 1. kir se je snaidlu, da so otrozi, inu druji neviedni ludi nailoshei te keršanski navuk sapopadli, nu sastopili, kader so na to visho katira se v' teh bukvizeh snaide, sharani bili. 2. Kir ludi is enega kraja v' en druji pridejo, je dobru, kader se na vseh krajah ena enaka visha tega sprashuvanja dershi; taku ludi da li v druje kraje pridejo, veliku loshei na te navajene poprashike odgovor dajo. Dobru je tudi te bukvize vezh barti prebrat, da se na te v' tisteh sapopadene rezhi ne posabi. Nei bo tedei vsem ofkerbnikam teh dush, inu drujem, katiri otrokam, al drujem ludem keršanski navuk pried nossijo, perporozhena ta visha tega sprashuvanja, katira je v' teh bukvizeh pried postaulena: oni bojo per Bogu enu veliku saflushenje meli, inu Bug bo njim njih mujo obiunu plazhau.

Književna poročila.

IV.

*Die Evangelisch-Reformirte Kirche Cristo Salvatore (vormals S. Silvestro). Beitrag zur Geschichte des Evangeliums in Triest von A. Venetianer. Triest und Leipzig. Verlag von Julius Dase 1887.
Stranij 115, cena gld. 1.80.*

V našem zvečine italijanski mislečem Trsti se denes toliko pisari, da mora trezen človek žalosten vzklirknoti: uboga pisala, kakó vas zlorabijo! Vse znanstvo, vsaka umeteljnost se razpravlja po — enodnevnicah = novinah, in uredniki so jim topoglavci gostobesedni židje in odpadniki razni